

felhasználó jelen legyen-e a keresésnél. Ezt kifejezetten szorgalmazta az URPSL, NSI, CID-TNO, CNDST/NCWTD; kérésre engedélyezte a Wellcome; nem tartotta kívánatosnak az NCC, ITF.

Az on-line kereséshez felhasznált idő

Egy-egy kereséshez a terminálnál töltött átlagidő 2 és 20 perc között váltakozott. Miként várható volt, a felhasználó távollétében végzett keresés általában kisebb időátlagokat eredményez.

Díjazási politika

A csak belső felhasználókat ellátó központok szolgáltatásai ingyenesek, de néhány (Rutherford, Wellcome) rövidesen díjazást kíván bevezetni. Külső felhasználóknak az on-line keresésért az NSI-nél pl. 100–150 fontot, a CID-TNO-nál kb. 134 fontot kell fizetniük óránként.

A szolgáltatások értékelése

A legtöbb szervezet szorgalmazza a visszacsatolást. A CNDST/NCWTD a szelektív információterjesztés felhasználói részére kérdőíveket küldött szét, de a kevés válasz miatt felhagyott ezzel a kísérlettel. Az URPSL 20 on-line felhasználójának véleményéről végzett felmérést. A MAFF más szervezetekkel (British Library, European

Rövidítések feloldása

BLAISE	British Library Automated Information Service
CAC	Chemical Abstracts Condensates
INSPEC	International Information Services for the Physics and Engineering Communities
DESY	Deutsches Elektronen Synchrotron
DIMDI	Deutsches Institut für Medizinische Dokumentation und Information
ESA	European Space Agency
EURONET	European Information Network for Science and Technology
ICI	Imperial Chemical Industries
COMPENDEX	Computerized Engineering Index
ISI	Institute for Scientific Information
ISIS	Internal Scientific Information System
KWAC	Key Word and Context
LIS	Lockheed Information Service
NYT	New York Times
SDC	System Development Corporation
STAIRS	Storage and Information Retrieval System
TITUS	Textile Information Treatment User's Service
UKCIS	United Kingdom Chemical Information Service

Economic Community) együtt bekapcsolódott a szelektív információterjesztő szolgáltatások értékelő felmérésébe.

(TEDD, L. A.: Report on a visit to European computer-based information centres = Program, 13. köt. 2. sz. 1979. p. 47–58.)

(Novák István)

A tematikai szakosodás szerepe a tájékoztatási szolgálat fejlődésében

A tájékoztatástudomány fejlődésének jelenlegi szakaszában a technológia jutott meghatározó szerephez. Következésképpen ez az irányzat a vállalatok, szervezetek tájékoztatási apparátusának tevékenységére, módszereire, munkaköreire és munkatársaira is befolyást gyakorol, illetve célszerű változtatásokat sugall számukra.

Az Információs Szakemberek Intézetének (Institute of Information Scientists) 1979-ben tartott konferenciája foglalkozott behatóan az információs szakma helyzetével, az on-line üzemmódú keresés rohamos térhódításának hatásaival, valamint a javasolható ésszerű átszervezésekkel.

A hagyományos tájékoztatási folyamatokat az on-line keresés forradalmasította. Az on-line és az újabb és újabb adatbázisok megjelenése lehetővé tette az igénylő számára a dokumentumokhoz való közvetlen hozzáférést, a gyors eredményt, a keresési logika és stratégia megismerését, az adatbázisok széles választékát, ugyanakkor elkerülhetővé vált a fáradságos kézi keresés vagy annak közvetítővel való elvégeztetése.

Az információs szolgálatok megszokott rendjét, kialakult egyensúlyát az új technika megingatta. Nem jelenti ez azt, hogy ezáltal a hagyományos szolgáltatások minden esetben és mindenütt feleslegesek vagy túlhaldottak lennének. Az eddig kifejlesztett tevékenységekre továbbra is szükség van, s így nem új teendők kitalálására, hanem az új helyzetnek megfelelő újjászervezésre kell törekedni.

Az elvárások

A vállalatok, szervezetek tájékoztatási részlegeinek fő feladata az olvasók, az igénylők kiszolgálása, mind a saját, mind a másutt meglevő forrásokból. A könyvtárosság és a tájékoztatás közé szükségtelen, de nem is lehetséges válaszfalat húzni, ugyanis éppen a „tájékoztatási részleg” (information department) hivatott arra, hogy a két hivatásfajta magában egyesítse.

A könyvtáros szerepe meghatározó, hiszen itt kezdődik minden tájékoztató szolgálat. A hivatásos könyvtáros

felelős az általa beszerzett, osztályozott, katalogizált, tárolt és kölcsönzött dokumentumok hozzáférhetőségéért. Amióta azonban az on-line keresés tért hódít, mind sürgetőbb a törekvés a könyvtár egyébként is korlátozott pénzügyi keretének csökkentésére, az on-line kereséssel elérhető információk „házon belüli” gyűjtésének kiküszöbölésére.

A tájékoztató részleg a hozzá fordulókat elsősorban saját könyvtára anyagából elégíti ki, olykor azonban a külső forrásokat is igénybe veszi e célból.

Az on-line keresés e téren is fordulatot hozott. Lehetővé tette ui., hogy a keresési és a tájékoztatási szolgálat már egy kis létszámú „információs maggal” is működtethető legyen. Konkrétabban: három szakember – egy könyvtáros, egy on-line referens és egy adatforrás-referens – közreműködése esetén már jelentős számú igénylő részére biztosítható a színvonalas szolgálat.

Az információs piac egyik legelismertebb és legkeresettebb „árucikke” a *témafigyelés*. Ennek ellenére a különféle szervezetek tájékoztató részlegei az ilyen igényeknek általában nem tudnak kielégítően eleget tenni. Vonatkozik ez különösen a kisebb tájékoztatási részlegekre, ahol a három hivatásos szakember már alig képes a saját könyvtáron kívüli forrásokról is áttekintést adni.

Az on-line kereséssel – annak minden előnye, gyorsasága és alaposága ellenére – pedig együtt jár, hogy a közvetítőn keresztül a felhasználóhoz nagy tömegben zúdul a rostátlan, nyers információ is, ami bizony

erőteljesen rontja a minőséget. *Megengedhetetlen, hogy a fejlett on-line technika a színvonal általános süllyedéséhez vezessen.* Szervezetileg is elő kell tehát segíteni, hogy az információs szakember érvényesíthesse természetes hajlamát, ami a nyers információk megfelelő átalakításában és a szétszórta részek értelemeszerű egymáshoz fűzésében fejeződik ki.

Tematikai szakosodás

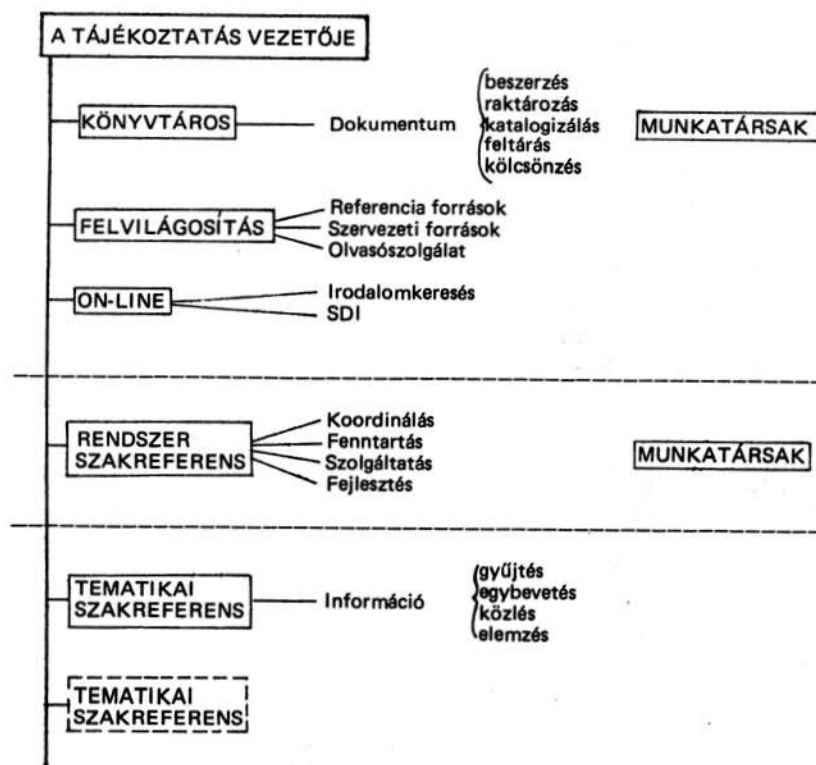
A javasolt kiút a magas színvonalú szolgáltatás felé: a szervezetet néhány kulcsfontosságú témakör erejéig szakosítani kell.

Nincs szó merőben új fogalomról, bár igaz, hogy a tematikai szakosodás egy-egy intézmény tájékoztatási politikáját igencsak áthangolja. Ennek lényeges vonása: az egyéni igények kielégítése elé a szervezet szükségleteit kell helyezni.

A tematikai szakreferensnek a meglévő törzsszemélyzet mellé állításával lehetővé válik a koncentráció a szervezet kiemelt fontosságú témaköreire. Ezekhez kell – előzetes igény nélkül is! – gyűjteni, egybevetni az információkat, és biztosítani, hogy azok elemzés után azonnal bekerüljenek a szervezet vérkeringésébe.

A tematikai szakreferensre háruló feladatok közé tartozik tehát:

- a szétszórta információk összegyűjtése;
- a katalizátor szerepe a belső információcserénél;

1. ábra. A tájékoztatási részleg szervezeti felépítése

a figyelem felhívása az új fejlesztésekre;
naprakész tájékoztatások, összesítések, rövid jegyzetek készítése;
információk elemzése stb.

Egy szóban forgó szervezet számára kulcsfontosságú feladat például valamely termékének a fejlesztése. Ekkor a tájékoztató részleg előkészíti a munkát, azaz tüzetesen összegyűjti a dokumentumokat a nyersanyagokról, a konkurens gyártmányokról, a biztonsági előírásokról, az új technológiai eredményekről, a piaci irányzatokról stb. Mindenekelőtt a dokumentumok fontossági sorrendje állapítandó meg, majd az egyes vonatkozások alátámasztásához rendelkezésre álló források számbavételére kerül sor.

A rendszert alkalmassá kell tenni a feltett kérdések gyors megválaszolására, továbbá arra, hogy rendszerszótár használatával segítse elő a rokon információk összehasonlítását, s így módon a perspektivikus új megoldások felismerését.

A tematikai szakosodás nem szűkítheti be a tájékoztatás gyakorlatát. Egyes feladatoknál továbbra is a hagyományos eszközök – pl. indexek, témafigyelő bulletinok stb. – lesznek a hatékonyabbak. Éppen ezért a tematikai szakreferensnek otthonosan kell mozognia a hagyományos információs technikában, a feldolgozásban, az osztályozásban, az indexelésben, az on-line adatbázis kezelésben. Nem nélkülözheti a szisztematikus megközelítések, az elemző szemlélet, a széles látókör adottságát, sőt a tárgy iránti lelkesedést sem.

Rendszer szakreferens

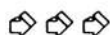
Mindazonon a helyeken, ahol egyazon rendszer inputja sokak kéréséből tevődik össze, vagy ahol különböző szakemberek különböző rendszereket használnak, kíváncsiak elérni azt, hogy a végtermékeket – kiváltképpen ha széles körben terjesztik őket – ésszerű egyöntetűség jellemezze.

Ezt megvalósítandó válhat szükségessé a nagyobb tájékoztató részlegek törzskarának kibővítése a rendszer szakreferenssel, aki a rendszerek karbantartójaként fontos szerepet tölt be a tájékoztatás apparátusában.

A tájékoztatási részleg kibővített, korszerű szervezeti felépítését szemlélteti az 1. ábra.

/DALTON, M. S.: The role of subject specialism in the future development of information services = Journal of Information Science, 1. köt. 2. sz. 1979. p. 107–112./

(Zoltán Imre)

AUDIST

A felsőoktatási miniszter rendeletére 1978 októberében alakult meg az AUDIST (*Agence Universitaire de documentation et d'information scientifique et technique* = Egyetemi Tudományos és Műszaki Tájékoztatási és Dokumentációs Ügynökség). A *Journal Officiel* (Hivatalos Közlöny) október 20-i száma közli az alapító jogszabályt. Ennek legfontosabb paragrafusai a következők:

1. § A tudományos és műszaki tájékoztatás fejlesztését célzó nemzeti politika keretében megalakul a tudományos és műszaki dokumentáció és tájékoztatás egyetemi központja, amely egyben ellátja a felsőoktatási minisztérium könyvtárai között kibontakoztatott interdiszciplináris műszaki együttműködés központjának feladatait is. Ez a központ az AUDIST nevet kapja.

2. § Az AUDIST felelős a tudományos és műszaki tájékoztatási és dokumentációs politika kialakításáért, és annak a felsőoktatási minisztériumhoz tartozó intézményekben történő alkalmazásáért.

Ennek a politikának az a célja, hogy az egyetemi közösség rendelkezésére bocsássa a világfejlődést reprezentáló és a francia kutatások és technológia előrelátható fejlesztési feladataihoz kiválasztott tudományos és műszaki dokumentációt és információt.

3. § Az AUDIST feladata az, hogy egységes módon fejlessze a felsőoktatási minisztériumhoz tartozó intézményekben

az általános és szakkönyvtárak között eloszló primer állomány hozzáférhetőségét;

a gépi feltárás lehetőségeit is igénybe véve, a bibliográfiai–dokumentációs katalóguscédulák előállítását, összegyűjtését, terjesztését és felhasználását, hogy ezáltal a keresett dokumentumok megtalálhatók, annotációik által pedig tartalmilag feltártak legyenek és szükség esetén mind az annotációkhoz, mind az annotált primer dokumentumok másolataihoz hozzá lehessen férni;

a szakembereket ellátó adatbankok létrehozását.

5. § Az ügynökséget a tanács irányítja, és a tudományos bizottság által támogatott igazgató vezeti.

6. § Az ügynökség tanácsának elnöke a felsőoktatási miniszter, akadályoztatása esetén a tudományos bizottság elnöke, illetve elnökhelyettese, mint a tanács teljes jogú tagja.

Rajtuk kívül a tanács tagjai még:

a kutatási képviselő vezetője;

a felsőfokú oktatás igazgatója;

az általános és pénzügyi igazgató;

a könyvtári szolgálat vezetője;

a kutatásügyi miniszter képviselője;

a CNRS (*Centre National de Recherche Scientifique* = Nemzeti Tudományos Kutató Központ) fő- vagy ügyviteli és pénzügyi igazgatója;